

Samenspel

RESULTATEN

Je leert mentaliseren in **SAMENSPEL** met anderen

Sociale vaardigheidstraining voor kinderen van groep 7 en 8 in het regulier basisonderwijs

Krista Sleurink – orthopedagoog werkzaam bij schoolbegeleidingsdienst Centraal Nederland

INLEIDING

Centraal Nederland heeft de training SAMENSPEL geïnitieerd en ontwikkeld.

SAMENSPEL is een preventieve sociale vaardigheidstraining voor kinderen in groep 7 en 8 van het regulier basisonderwijs die in mindere mate beschikken over sociale vaardigheden en sociaal inzicht en hierdoor in contacten steeds opnieuw in moeilijkheden raken. Veelal heeft dit geleid tot een negatief effect op het zelfvertrouwen van de kinderen, wat hun onhandige gedrag in omgang met anderen versterkt.

Het doel van de training is kinderen sociale vaardigheden en inzichten aanleren met betrekking tot samen spelen, samen werken en samen delen. Er wordt gebruik gemaakt van mentaliserende technieken en oefeningen om het evenwicht bij kinderen te vinden tussen hun eigen binnenwereld en die van anderen. Wanneer kinderen beter leren mentaliseren worden ze sociaal inzichtelijker en kunnen ze beter afstemmen op sociale

situaties.

Deze technieken worden aangevuld met technieken vanuit de cognitieve gedragstherapie. Deze therapievorm is voor veel problematiek al effectief gebleken. Cognitieve gedragstherapie (CGT) is een verzamelnaam voor hulpvormen waarin cliënten leren hoe ze beter kunnen omgaan met hun negatieve gedachten en gevoelens over zichzelf en hun omgeving (Bron: Nederlands Jeugdinstituut Nederland). De technieken in SAMENSPEL zijn vormen van cognitieve herstructurering. Kinderen leren hun eigen denkhouding kennen en van daaruit helpende- en niet helpende gedachten in te zetten.

Uniek in deze training is de intensieve samenwerking met school en ouders en de mogelijkheid voor kinderen om in verschillende omgevingen te oefenen.

**internaliserende- en externaliserende reacties hebben te maken met de manier waarop kinderen omgaan met emoties en stress. Bij kinderen met internaliserende problematiek is er een overcontrole over emoties. Kinderen worden naar binnen gericht wat kan leiden tot innerlijke onrust, social teruggetrokken gedrag, angst en depressie. Bij externaliserende problematiek is er te weinig controle over emoties. Dit kan leiden tot agressie, overactief gedrag en bijv. ongehoorzaamheid.*

VRAAGSTELLING

Aan de hand van analyses wordt antwoord gegeven op de vraag:

Ervaren ouders, kinderen en leerkrachten minder sociaal-emotionele problemen na het volgen van de training Samenspel 2?

METHODE

DEELNEMERS:

Er zullen twee trainingen gegeven worden in groepjes van 4 óf 5 kinderen, jongens én meisjes door elkaar. Allen in de leeftijd van 10, 11 of 12 jaar. Er hoeft geen IQ bepaling aan vooraf te gaan, aangezien alle kinderen op het regulier basisonderwijs zitten wordt hiervan het cognitief niveau als voldoende gezien.

TESTINSTRUMENTEN:

Voor ouders én leerkrachten

Het instrument Strengths and difficulties Questionnaire (SDQ) wordt voor én na de training ingevuld door ouders en leerkrachten (of intern begeleiders). Na de training zal worden gekozen voor de follow-up versie van dezelfde vragenlijst. De SDQ is een korte screeningslijst die de psychische problematiek en vaardigheden bij kinderen in de leeftijd van 3 tot 16 jaar in beeld brengt.

In de SDQ komen de volgende schalen voor:

- **Emotionele problemen:** lichamelijke klachten, bang/angstig, zorgen maken, ongelukkig/zenuwachtig.
- **Gedragsproblemen:** woede-uitbarstingen, vechten, ruzie maken, gemeen doen tegen anderen.
- **Hyperactiviteit/aandachtstekort:** wiebelen, afleidbaarheid, moeite om opdrachten af te maken.
- **Problemen met leeftijdsgenootjes:** is de leerling op zichzelf?, heeft hij vrienden en wordt hij aardig gevonden/getreiterd of gepest?

SPECIFIEKE TRAININGSVRAGENLIJST ‘SAMENSPEL’

Het instrument geeft een indruk van vaardigheden, sterktes én zwaktes, verdeeld over verschillende sociale domeinen: storend gedrag, sociaal inadequaar gedrag, sociaal geïsoleerd gedrag, sociaal wenselijk gedrag en zelfbeeld & eigen kennis. Deze lijst is niet door COTAN beoordeeld (zie bijlage voor de vragenlijst).

VOOR KINDEREN

Het Instrument competentiebevingschaal voor kinderen (CBSK) geeft een indruk van de wijze waarop een kind zichzelf ervaart en hoe hij of zij zijn eigen vaardigheden en of adequaatheid op een aantal belangrijke levensgebieden inschat. Cotan beoordeelt de CBSK als voldoende (1998) (bron NJI).

In de CBSK komen de volgende schalen terug:

- **Schoolvaardigheden:** hoe kijkt het kind tegen zijn schoolprestaties aan?
- **Sociale acceptatie:** vindt het kind van zichzelf dat hij/zij ‘erbij hoort’? Meent het dat het genoeg vrienden heeft, kan het gemakkelijk vrienden maken? Denkt het kind geliefd te zijn?
- **Sportieve vaardigheden:** hoe kijkt het kind aan tegen zijn vaardigheden betreffende sport, gymnastiek en buitenspelletjes?
- **Fysieke verschijning:** hoe beoordeelt het kind zijn uiterlijk?
- **Gedragshouding:** wat vindt het kind van zijn eigen gedrag? Meent het kind dat het zich gedraagt zoals van hem verwacht wordt?
- **Gevoel van eigenwaarde:** hoe beoordeelt het kind zichzelf in het algemeen? Hoe is zijn algemene gevoel van eigenwaarde?

RESULTATEN

Is er een verschil op de SDQ = te zien bij de groep voor de training in vergelijking met na de training?

beoordeling moeilijkheden sinds de training door ouders en leerkrachten ingevuld (n=18).

TABEL 1	OUDERS		LEERKRACHTEN	
	aantal	percentage	aantal	percentage
veel slechter	0	0 %	0	0 %
beetje slechter	0	0 %	0	0 %
ongeveer hetzelfde	2	22 %	2	22 %
beetje beter	5	55 %	5	55 %
veel beter	2	22 %	2	22 %

Er is een paired-samples T-test uitgevoerd om de voormeting met de nameting te vergelijken.

DE RESULTATEN PER TEST SPECIFIEK UITGEWERKT

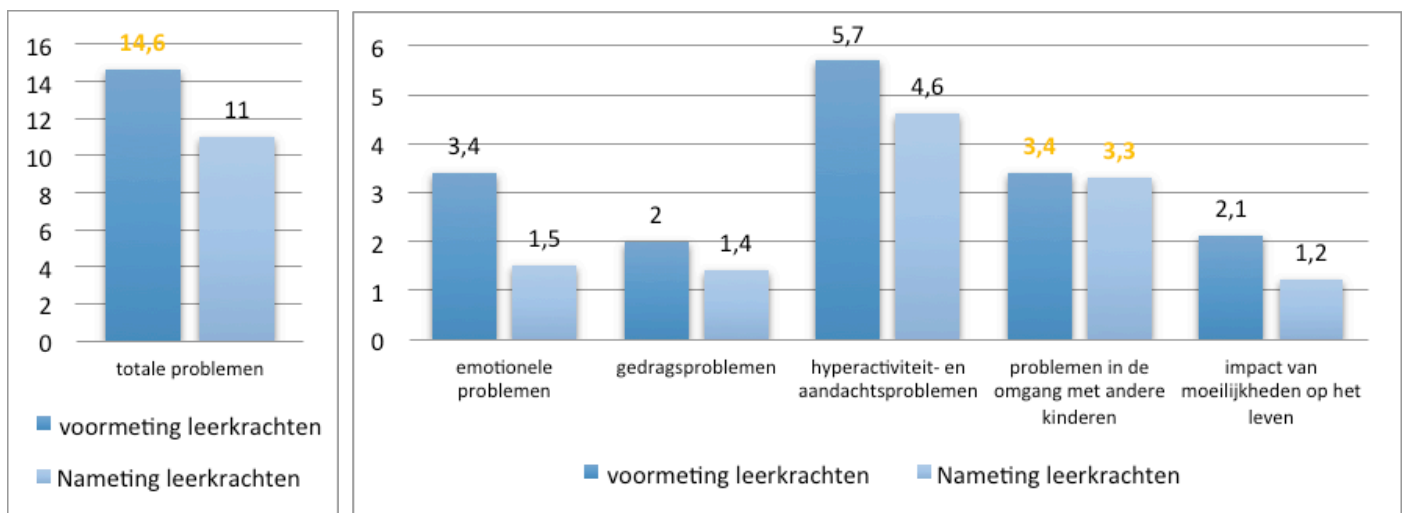
SDQ leerkrachten

De resultaten laten zien dat er een significant verschil is tussen de scores voor **totale moeilijkheden** op de voormeting (M=14.67, SD=4.03) en totale moeilijkheden op de nameting (M=11.00, SD=6.91), $t(8)=2.729$, $p=.026$. De gemiddelde score voor totale moeilijkheden kwam voor de training uit in het gebied voor grensproblematiek. Na de training valt de gemiddelde totaalscore in het normaal gebied.

Ook is er een significant verschil tussen de scores op **emotionele symptomen** op de voormeting (M=3.44, SD=2.19) en de nameting (M=1.55, SD=1.13), $t(8)=3.091$, $p=.015$.

Ook is er een significant verschil tussen de scores voor de **impact van de moeilijkheden op het leven** op de voormeting (M=2.22, SD=1.22) en de nameting (M=, SD=), $t(8)=3.000$, $p=.017$. Deze schaal valt na de training niet langer in het abnormaal gebied, maar in het grensgebied.

Ook worden er minder gedragsproblemen, hyperactiviteits- en aandachtsproblemen en omgangsproblemen gerapporteerd door de leerkrachten. Deze verschillen zijn echter niet significant.

De scores afgedrukt in zwarte kleur vallen in normaal gebied (géén problemen).

De scores afgedrukt in oranje vallen in het grensgebied: enige problemen.

De scores afgedrukt in rood vallen in het gebied voor ernstige problemen.

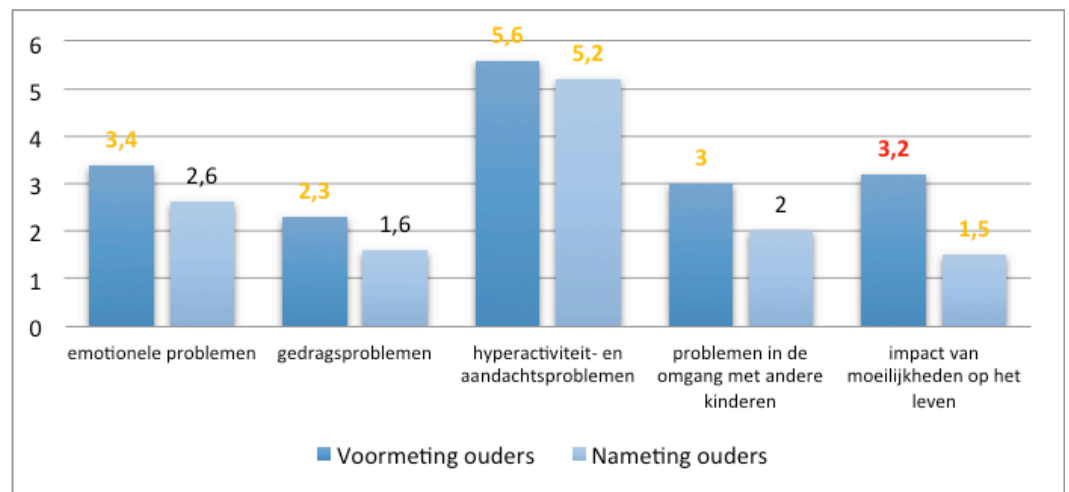
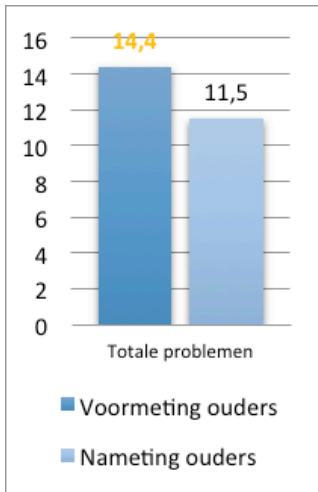
SDQ ouders

De resultaten laten zien dat er een significant verschil is tussen de scores voor **totale moeilijkheden** op de voormeting (M=14.44, SD=5.61) en de nameting (M=11.55, SD=5.17), $t(8)=2.939$, $p=.044$. De gemiddelde score voor totale moeilijkheden kwam voor de training uit in het gebied voor grensproblematiek. Na de training valt de gemiddelde totaalscore in het normaal gebied.

Er zijn significante verschillen tussen de scores voor de **impact van moeilijkheden op het leven** op de voormeting (M=3.22, SD=3.11) en de nameting (M=1.55, SD=3.32), $t(8)=2.887$, $p=.020$.

De score valt niet langer in het gebied voor ernstige problemen, maar is teruggedrongen tot enige problemen. De scores voor gedragsproblemen en problemen in de omgang met andere kinderen zijn teruggedrongen naar scores in het normaal gebied.

Ook worden er minder emotionele symptomen, gedragsproblemen, hyperactiviteits- en aandachtsproblemen, en omgangsproblemen gezien door de ouders. Deze verschillen zijn echter niet significant.

De scores afgedrukt in zwarte kleur vallen in normaal gebied (géén problemen).

De scores afgedrukt in oranje vallen in het grensgebied: enige problemen.

De scores afgedrukt in rood vallen in het gebied voor ernstige problemen.

CBSK door kinderen

Er zijn significante verschillen tussen de scores van de **fysieke verschijning** op de voormeting ($M=32.55$, $SD=22.03$) en de nameting ($M=59.77$, $SD=24.65$), $t(8)=-6.237$, $p=.000$. Dit betekent dat de kinderen hun uiterlijk na de interventie significant beter beoordelen dan voor de interventie. Verder laten de resultaten zien dat de kinderen zichzelf na de interventie hoger

beoordelen (hogere scores geven) dan op de voormeting op schoolse vaardigheden, sociale acceptatie, sportieve vaardigheden, gedragshouding en gevoel van eigenwaarde. Deze verschillen zijn echter niet significant.

"Tijdens de training kon ik helemaal mijzelf zijn!"

Specifieke vragenlijst leerkrachten

De resultaten laten zien dat er een significant verschil in de scores is voor **storend gedrag** op de voormeting ($M=17.56$, $SD=8.97$) in vergelijking met de nameting ($M=16.22$, $SD=8.22$), $t(8)=2.412$, $p=.04$. Dit betekent dat de kinderen volgens de leerkrachten significant (betekenisvol) minder storend gedrag laten zien, zoals schelden, ruzie maken en andere kinderen

uitdagen of pesten en ongehoorzaam zijn of anderen opzettelijk ergeren. Ook hebben de kinderen lagere scores op sociaal inadequaat gedrag en sociaal geïsoleerd gedrag en hebben ze een hogere score op zelfbeeld en eigenkennis. Deze verschillen zijn echter niet significant. De score op sociaal wenselijk gedrag is gelijk gebleven.

Specifieke vragenlijst ouders

De resultaten laten zien dat er een significant verschil is in de scores voor **sociaal geïsoleerd gedrag** op de voormeting ($M=20.89$, $SD=6.17$) en **sociaal geïsoleerd gedrag** op de nameting ($M=15.33$, $SD=3.54$), $t(8)=4.196$, $p=.003$. Dit betekent dat de kinderen volgens de ouders significant minder sociaal geïsoleerd gedrag zien. De kinderen zijn na de training minder zenuwachtig en verlegen, hebben meer vriendjes en nemen makkelijker initiatief tot contact. Daarnaast hebben de kinderen lagere scores op storend gedrag en sociaal inadequaat gedrag. De kinderen hebben hogere scores op sociaal wenselijk gedrag en zelfbeeld en eigenkennis. Deze verschillen zijn echter niet significant.

"Else vond het leuk, ze heeft geleerd dat ze mee mag spelen met andere kinderen en dat ze duidelijk reageert naar anderen of ze iets wel of niet wil. Tot de helft van de training viel Else nogal eens fel uit naar anderen (vooral klasgenoten), dat is gelukkig nu niet meer zo! In een korte tijd is Else veranderd. Eerst wachtte ze veel af, nu onderneemt ze zelf actie."

"Matt zag er in het begin erg tegenop, maar gaande weg kreeg hij er meer plezier in. Hij probeert hetgeen hij geleerd heeft in de praktijk te gebruiken. Bijvoorbeeld grenzen aangeven en mensen aankijken wanneer hij contact heeft."

aanbeveling training aan andere ouders (n=9).

TABEL 2	OUDERS	
	aantal	percentage
ja	9	100 %
nee	0	0 %

CONCLUSIE

Beoordeling groei door leerkrachten, ouders en kinderen.

De leerkrachten hebben de vooruitgang na de interventie beoordeeld. 22% vindt het ongeveer hetzelfde gaan, 55% vond het een beetje beter gaan en 22% vond het veel beter gaan. Bij ouders werd hetzelfde gevraagd en deze respons is exact gelijk. Er kan gesteld worden dat ruim 3 op de 4 kinderen baat heeft gehad bij behandeling.

De leerkrachten én ouders rapporteren op de SDQ significante verbetering op de schaal **totale moeilijkheden**. Voor beide informaten geldt dat zij de problemen eerst op sub-klinisch niveau classificeerden (grensgebied) en na de training de totale problemen niet langer als problematisch worden gezien en vallen in normaal gebied.

Op de subschaal de **impact van moeilijkheden op het leven** is een significante verbetering gerapporteerd bij zowel de leerkrachten als de ouders. Ouders waardeerden de impact voor de training op klinisch niveau (ernstige impact op het leven). Na de training hebben de moeilijkheden nog enige impact op het leven (grensgebied) en is er duidelijk sprake van een positieve ontwikkeling bij de kinderen, waardoor de problemen die er nog zijn, minder grote impact hebben.

Op de schalen voor gedragsproblemen en problemen in de omgang met andere kinderen vielen de scores, door ouders ingevuld, voor de training in het grensgebied. Na de training vallen deze schalen in het normaalgebied.

De leerkrachten rapporteren ook een significante verbetering op de subschaal **emotionele problemen** van de SDQ. De interventie is ook werkzaam gebleken voor gedragsproblemen, hyperactiviteit- en aandachtsproblemen en omgangsproblemen met anderen kinderen, maar deze verschillen zijn niet significant.

Op de CBSK rapporteren de kinderen een significante verbetering op de subschaal **fysieke verschijning**.

De specifieke vragenlijst kent geen normen en dient dus met meer voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. De vragenlijst ingevuld door leerkrachten laat een significante verbetering zien op de schaal **storend gedrag**. De kinderen laten na het volgen van de training minder externaliserende gedragsproblemen zien, waaronder ook pesten valt. Ook de overige resultaten zijn verbeterd en het zelfbeeld en eigenkennis is positief bevorderd.

Gekeken naar dezelfde lijst ingevuld door ouders zien we een significante afname op de schaal **sociaal geïsoleerd gedrag**.

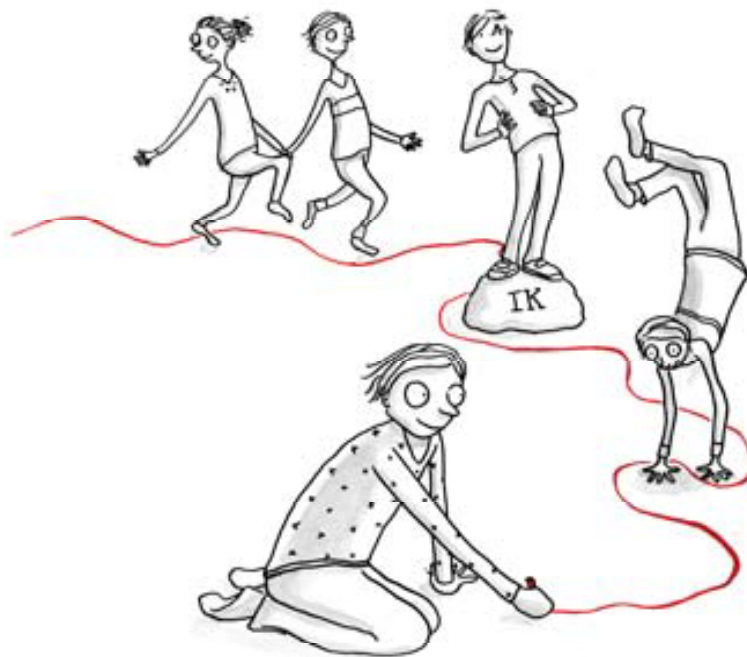
Van de 9 kinderen is bij twee kinderen een vervolgdadvies voor diagnostiek en behandeling van de problematiek besproken met ouders. Beide ouders hebben dit opgepakt en kijken positief terug op de training Samenspel. Met name het observatiemodel heeft ouders en leerkrachten het probleemgedrag en samenhangende factoren meer inzichtelijk gemaakt.

De vraag: "Ervaren ouders, kinderen en leerkrachten minder sociaal-emotionele problemen na het volgen van de training Samenspel 2" kan positief beantwoord worden. Hiermee is Samenspel 2 een doeltreffende methode om kinderen zich positief op sociaal-emotioneel gebied te laten ontwikkelen, zowel op school als thuis.

DISCUSSIES

Alvorens in te gaan op inhoudelijke aspecten van dit onderzoek, dient opgemerkt te worden dat dit onderzoek een kleine steekproef betreft. De resultaten en conclusies zijn gebaseerd op slechts 9 leerlingen. Daarom dient met voorzichtigheid te worden omgegaan. Voor generalisatiemogelijkheden dient de steekproef uitgebreid te worden.

De vooruitgang op de CBSK lijkt opvallend, maar inhoudelijk navolgbaar. Kinderen hebben naast mentaliserende technieken die gericht zijn op hun binnenwereld (eigen gevoelens, gedachtes) ook gekeken hoe ze andere kinderen kunnen becomplimenteren, makkelijk contact maken én bij kinderen zie je dit terug in meer zelfvertrouwen op het gebied van uiterlijk. Gebleken is dat kinderen vaak moeite hebben complimentjes te geven op het niveau van 'karakter'.

BEPERKINGEN EN AANBEVELINGEN

De effectiviteit van Samenspel en trainingen in het algemeen hangt uiteraard sterk af van specifieke implementatie, individuele kenmerken van de kinderen en de trainer en de omgeving van de kinderen. Het dient aanbeveling deze in vervolgonderzoek inzichtelijk te maken.

Een aanbeveling van één van de ouders is dat met name het werkboek aangepast dient te worden voor kinderen met een

leer- of leesstoornis. Deze omvat veel moeilijk geschreven taal. Deze kinderen hebben daarbij veel uitleg en begeleiding van ouders nodig.

Het gebruik van Samenspel 2 als preventieve methode kan in een setting met een orthopedagoog ook gebruikt worden om de problematiek van kinderen helder te krijgen en zo een goede doorverwijzing mogelijk te maken.